

Kopen en krijgen alcohol door jongeren

1. Inleiding

Om de beschikbaarheid van alcohol voor jongeren te beperken en daarmee het gebruik terug te dringen, is in 2014 de Drank- en Horecawet verder aangescherpt. Sindsdien is het verboden om alcoholhoudende dranken te verkopen aan jongeren onder de 18 jaar. Ondanks deze aanscherping en andere maatregelen blijkt dat de naleving van de leeftijdsgrens bij veel verkooppunten al jaren te wensen overlaat. Bij gemiddeld 33% van de aankoop pogingen bij verkooppunten wordt de leeftijdsgrens niet nageleefd.[1]

Om een beter beeld te krijgen van alcoholaankopen door jongeren tussen de 14 en 19 jaar en de rol van anderen (vrienden, familie of bekenden) bij het verkrijgen van alcohol, heeft het ministerie van VWS Breuer&Intraval gevraagd een landelijk representatief onderzoek uit te voeren. Hiervoor is een vragenlijst afgenomen onder jongeren in de leeftijd van 14 tot en met 19 jaar.

In totaal hebben 1.036 jongeren de vragenlijst ingevuld; 353 14-/15-jarigen, 342 16-/17-jarigen en 341 18-/19-jarigen. Voor het verkrijgen van een representatief beeld van alle jongeren in Nederland (in deze leeftijds-categorieën) is een weging toegepast op basis van leeftijd, geslacht en regio.

In deze factsheet beschrijven we eerst de belangrijkste resultaten. Daarna gaan we achtereenvolgend in op de resultaten van de vragen aan de jongeren over het drinken van alcohol, het krijgen van alcohol, het kopen van alcohol en wederverstrekking. De resultaten worden daar waar mogelijk en relevant uitgesplitst naar de verschillende leeftijdscategorieën.

2. Belangrijkste resultaten

- Van de jongeren onder de 18 jaar heeft 10% het afgelopen jaar wel eens alcohol gekocht; 3% van de 14/15-jarigen en 17% van de 16/17-jarigen. In ons onderzoek naar alcoholverstrekking aan jongeren in 2019 lagen deze percentages op hetzelfde niveau; 3% van de 14/15-jarigen en 18% van de 16/17-jarigen.[2]
- Jongeren die wel eens alcohol kopen doen dit voornamelijk bij fysieke locaties. Zo zegt 91% van de minderjarigen alcohol alleen te kopen bij fysieke locaties, 5% doet dit alleen online en eveneens 5% doet dit zowel bij fysieke locaties als online.
- De jongeren onder de 18 jaar die wel eens alcohol kopen doen dit voornamelijk bij uitgaansgelegenheden (71%), en restaurants (45%), ketensupermarkten (28%) en sportkantines (27%). Zij doen dit in mindere mate bij warenhuizen (8%), bioscopen (11%) en ketenslijterijen (11%).
- In 2019 kochten de jongeren hun alcohol eveneens voornamelijk in horecagelegenheden (55%), gevolgd door supermarkten (16%). Zij deden dit in mindere mate bij avondwinkels (12%), sportkantines (10%), cafetaria's (9%) en slijterijen (9%).
- Een groot deel van de 14- tot en met 17-jarigen (88%) zegt in het afgelopen jaar wel eens alcohol van anderen te hebben gekregen. Deze jongeren krijgen de alcohol met name van hun ouders (61%). De 16-/17-jarigen krijgen het daarnaast vaak van hun vrienden die 18 jaar of ouder zijn.

- Het krijgen van alcohol van ouders lijkt te zijn gestegen. In het onderzoek van 2019 gaf 32% van de minderjarigen aan wel eens alcohol van hun ouders te krijgen.
- Bijna een derde van de 14- tot en met 17-jarigen (29%) laat anderen wel eens alcohol voor hen kopen. Dit laten ze vooral door vrienden van 18 jaar en ouder doen. De jongste groep (14/15 jaar) laat daarnaast vrienden jonger dan 18 jaar alcohol voor hen kopen, terwijl de oudere groep (16/17 jaar) hun ouders hiervoor inschakelen.
- Een beperkt deel van de 18/19-jarigen (17%) koopt wel eens alcohol voor anderen onder de 18 jaar waarbij het voor de verkoper duidelijk is dat de drank bedoeld is voor iemand onder de 18 jaar (wederverstrekking). Zij doen dit vooral bij ketensupermarkten (64%), gevolgd door uitgaansgelegenheden (36%) en sportkantines (15%). Geen van de 18/19-jarigen zegt dit te doen bij avondwinkels, bioscopen, flitsbezorgers, maaltijdbezorgdiensten, webshops, thuisbezorgende supermarkten of thuisbezorgende slijterijen.

[1] Landelijk onderzoek naar de naleving van de leeftijdsgrens bij alcohol- en tabaksverkoop in 2024 (Bureau Objectief).

[2] Kruize, A., I. Schoonbeek, R. Pieper (2019). Verkrijgbaarheidsonderzoek alcohol door minderjarigen 2019. Groningen: Breuer&Intraval.

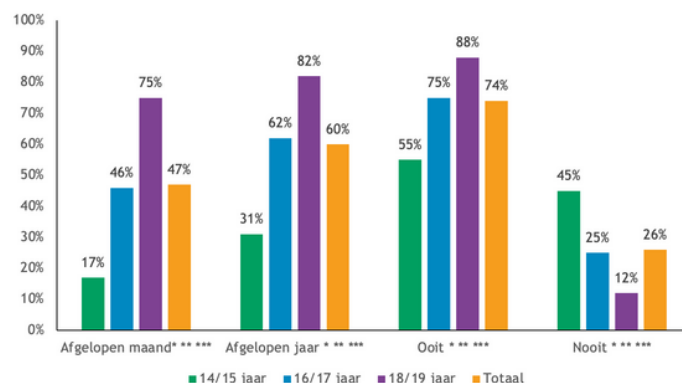
Kopen en krijgen alcohol door jongeren

3. Drinken alcohol

Het overgrote deel van de jongeren (van 14 tot en met 19 jaar) zegt wel eens alcohol te hebben gedronken (74%). Bijna de helft (47%) heeft in de afgelopen maand alcohol gedronken, terwijl drie vijfde (60%) dit in het afgelopen jaar (inclusief afgelopen maand) heeft gedaan.

De 14-/15-jarigen drinken minder vaak alcohol dan de twee oudere leeftijdsgroepen. Van de 14-/15-jarigen dronk 17% in de afgelopen maand alcohol, 31% in het afgelopen jaar (inclusief afgelopen maand) en heeft 55% ooit wel eens alcohol gedronken (inclusief afgelopen maand en jaar). Bij de 16-/17-jarigen liggen deze percentages hoger; 46% in de afgelopen maand alcohol, 62% in het afgelopen jaar (inclusief afgelopen maand) en 75% ooit (inclusief afgelopen maand en jaar) en bij de 18-/19-jarigen nog hoger, namelijk op respectievelijk 75%, 82% en 88%.

Figuur 1 Gebruik alcohol, in % (N=1.036)

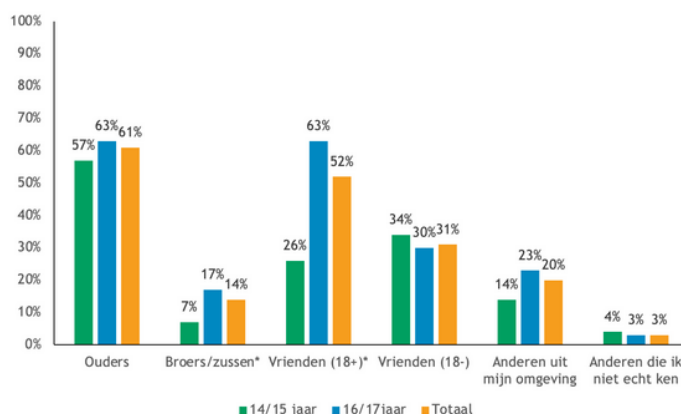
*Significant verschil tussen 14/15-jarigen en 16/17-jarigen, $p < 0.05$;

**Significant verschil tussen 14/15-jarigen en 18/19-jarigen, $p < 0.05$.

***Significant verschil tussen 16/17-jarigen en 18/19-jarigen, $p < 0.05$.

4. Krijgen alcohol

Figuur 2 Krijgen alcohol, in % (N=272)

*Significant verschil tussen 14/15-jarigen en 16/17-jarigen, $p < 0.05$.

Jongeren onder de 18 jaar die in het afgelopen jaar wel eens alcohol hebben gedronken ($n=311$; 100 14-/15-jarigen en 211 16-/17-jarigen), hebben we gevraagd of zij wel eens alcohol krijgen van anderen (zonder dat ze er zelf voor betalen) en of ze wel eens andere alcohol voor hen laten kopen (dan betalen ze er zelf voor).

Krijgen alcohol

Een groot deel van de jongeren (88%; $n=272$) zegt in het afgelopen jaar wel eens alcohol van anderen te hebben gekregen. Deze jongeren krijgen de alcohol met name van hun ouders (61%). De 16-/17-jarigen krijgen het naast hun ouders (63%), ook van hun vrienden die 18 jaar of ouder zijn (63%).

Jongeren die wel eens alcohol van hun ouders krijgen ($n=167$), krijgen dit op de volgende plekken van hen: thuis (89%); bij vrienden (31%); in restaurants (21%); en uitgaansgelegenheden (13%). Het krijgen van alcohol van oudere vrienden (18+) gebeurt eveneens thuis (19%), bij vrienden (67%) en in uitgaansgelegenheden (44%). Daarnaast gebeurt dit in de openbare ruimte (15%) en sportkantines (9%). Tot slot vindt het krijgen van alcohol door vrienden jonger dan 18 jaar op de volgende plekken plaats: bij vrienden (68%); in uitgaansgelegenheden (23%); thuis (21%); in de openbare ruimte (16%); en sportkantines (5%).

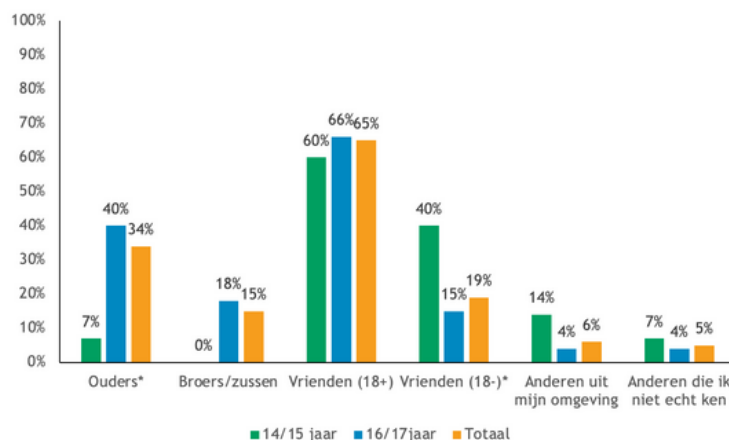
Kopen en krijgen alcohol door jongeren

Laten kopen alcohol

Bijna een derde van de jongeren (29%; n=88) laat anderen wel eens alcohol voor hen kopen. Dit laten ze vooral door vrienden van 18 jaar en ouder doen. De jongste groep (14/15jaar) laat daarnaast vrienden jonger dan 18 jaar alcohol voor hen kopen (40% van de 14/15-jarigen tegenover 15% van de 16/17-jarigen), terwijl de oudere groep (16/17 jaar) hun ouders hiervoor inschakelen (7% van de 14/15-jarigen tegenover 40% van de 16/17-jarigen).

Jongeren die vrienden van 18 jaar en ouder wel eens alcohol voor hen laten kopen (n=57), laten dit vooral doen in uitgaansgelegenheden (53%), gevolgd door ketensupermarkten (34%), ketenslijterijen (14%) en sportkantines (14%).

Figuur 3 Alcohol laten kopen, in % (N=88)

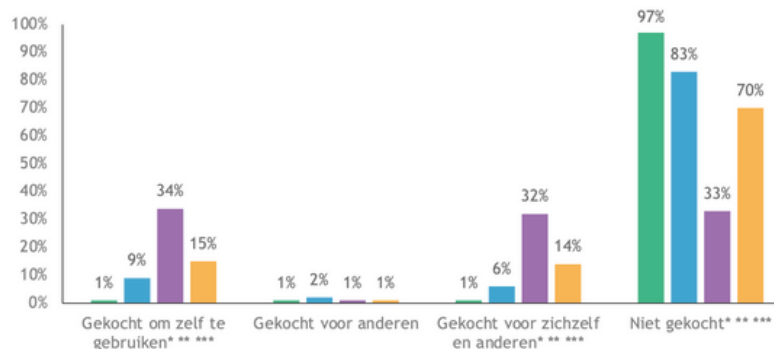

*Significant verschil tussen 14/15-jarigen en 16/17-jarigen, $p < 0.05$; **

5. Kopen alcohol

We hebben de jongeren gevraagd of zij in het afgelopen jaar wel eens alcohol hebben gekocht voor zichzelf en/of voor anderen. In totaal kocht 15% alleen alcohol voor eigen gebruik en 1% alleen voor anderen. Tegelijkertijd kocht 14% van de jongeren in het afgelopen jaar zowel voor zichzelf als voor anderen alcohol. Bijna drie kwart (70%) van de jongeren kocht geen alcohol in het afgelopen jaar.

Figuur 4 Kopen alcohol, in % (N= 1.036)

*Significant verschil tussen 14/15-jarigen en 16/17-jarigen, $p < 0.05$.

**Significant verschil tussen 14/15-jarigen en 18/19-jarigen, $p < 0.05$.

***Significant verschil tussen 16/17-jarigen en 18/19-jarigen, $p < 0.05$.

Wanneer we kijken naar de minderjarigen (jonger dan 18 jaar) dan zien we dat bijna alle 14-/15-jarigen (97%) zeggen in het afgelopen jaar geen alcohol te hebben gekocht. Bij de 16/17-jarigen geeft een significant kleiner deel aan dat zij het afgelopen jaar geen alcohol hebben gekocht, het gaat bij deze leeftijdsgroep om 83%.

Wat betreft de 18-/19-jarigen, kocht 34% in het afgelopen jaar alleen alcohol voor zichzelf, 1% alleen voor anderen, terwijl 32% zowel voor zichzelf als voor anderen alcohol kocht. Een derde (33%) van de 18-/19-jarigen kocht geen alcohol in het afgelopen jaar. De 18-/19-jarigen hebben in het afgelopen jaar vaker alcohol gekocht, voor zichzelf en/of voor anderen, dan 16-/17-jarigen en de 14-/15-jarigen.

In totaal bestaat de groep kopers daarmee uit 315 jongeren; 10 14-/15-jarigen, 55 16-/17-jarigen en 250 18-/19-jarigen. Vanwege het lage aantal 14-/15-jarigen wordt deze groep in het vervolg van deze factsheet samengenomen met de 16-/17-jarigen. Dit betekent dat we vanaf nu de groep 14- tot en met 17-jarigen afzetten tegen de groep 18-/19-jarigen.

Kopen en krijgen alcohol door jongeren

Locaties

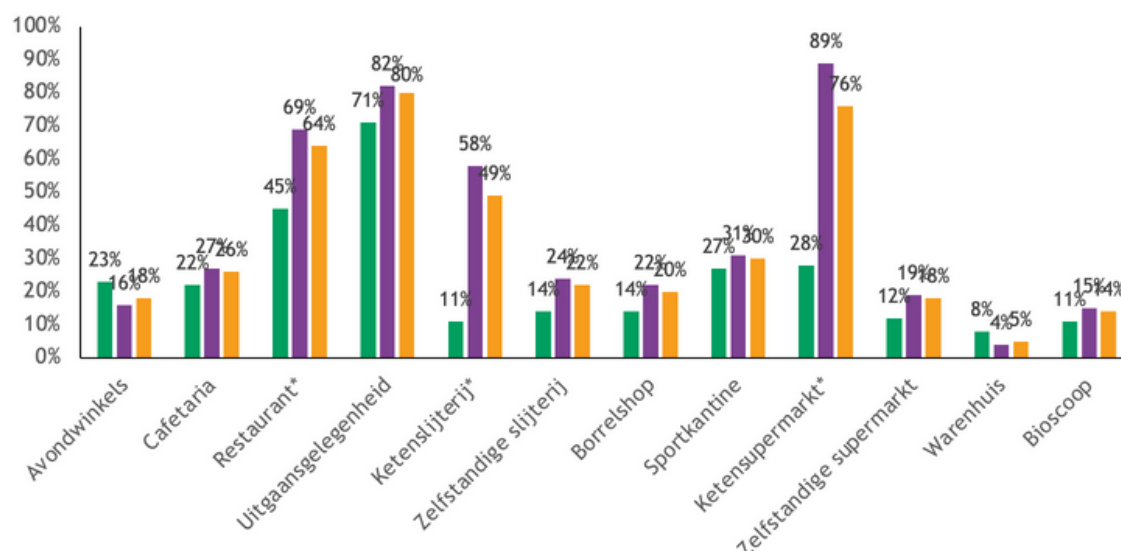
Jongeren die het afgelopen jaar wel eens alcohol hebben gekocht, doen dit voornamelijk bij uitgaansgelegenheden (80%) ketensupermarkten (76%) en restaurants (64%) en het minst bij bioscopen (14%) en warenhuizen (5%) (figuur 5). Bij de 14- t/m 17-jarigen staan sportkantines op de vierde plek, terwijl bij de 18-/19-jarigen de ketenslijterijen op nummer 4 staat.

De jongeren die hebben aangegeven wel eens alcohol te kopen bij ketensupermarkten, warenhuizen en/of bioscopen is gevraagd of zij dan meestal bij de reguliere kassa of bij de zelfscan betalen. Jongeren gebruik bij ketensupermarkten voornamelijk de zelfscan (45%), terwijl ze bij bioscopen afrekenen bij de regulier kassa's (47%) (tabel 1).

Tabel 1 Gebruikte betaalmethode bij ketensupermarkten, warenhuizen en bioscopen, in %

	Ketensupermarkt (n=240)			Warenhuis (n=15)			Bioscoop (n=45)		
	14-17	18/19	Totaal	14-17	18/19	Totaal	14-17	18/19	Totaal
Reguliere kassa	33	23	24	40	30	33	14	53	47
Zelfscan	22	45	43	20	30	27	29	21	22
Beide	22	31	31	40	40	40	29	24	24
Wil niet zeggen	22	1	2	0	0	0	29	3	7
Totaal	100	100	100	100	100	100	100	100	100

Figuur 5 (Fysieke) Plekken waar jongeren het afgelopen jaar alcohol hebben gekocht, in % (N=315)

Methoden en tactieken

Tot slot hebben we de jongeren gevraagd of zij wel eens bepaalde methoden c.q. tactieken gebruiken bij het kopen van alcohol. Het blijkt dat beide leeftijdsgroepen dit nauwelijks doen; 71% van de 14- tot en met 17-jarigen en 96% van de 18-/19-jarigen zeggen geen tactieken toe te passen. De tactieken die de jongeren onder de 18 jaar wel eens toepassen zijn:

- Naast alcohol koop ik ook andere producten (11%; n=7).
- Ik wacht tot het druk is in de gelegenheid zodat de controle minder streng is (11%; n=7).
- Ik gebruik de zelfscankassa's om controle te vermijden (5%; n=3).

6. Wederverstrekking

Tot slot is aan de oudste groep (18/19 jaar) gevraagd of zij wel eens alcohol kopen voor anderen onder de 18 jaar waarbij het voor de verkoper duidelijk is dat de drank bedoeld is voor iemand onder de 18 jaar (wederverstrekking). Een beperkt deel (17%; n=64) zegt dit inderdaad wel eens te doen. Zij doen dit vooral bij ketensupermarkten (64%), gevolgd door uitgaansgelegenheden (36%) en sportkantines (15%). Geen van de 18/19-jarigen zegt dit te doen bij avondwinkels, bioscopen, flitsbezorgers, maaltijdbezorgdiensten, webshops, thuisbezorgende supermarkten of thuisbezorgende slijterijen.

Het merendeel (81%) van de 18/19-jarigen die wel eens alcohol voor minderjarigen kopen, zegt dat het hen regelmatig of altijd lukt om de drank te kopen. De helft past hierbij wel eens tactieken toe, zoals:

- Degene voor wie ik de alcohol koop is niet in de gelegenheid aanwezig waar ik de alcohol koop (n=20; 38%).
- Degene voor wie ik de alcohol koop staat achterin de gelegenheid, ver bij de kassa/bar vandaan (n=15; 29%).
- Degene voor wie ik de alcohol koop en ik doen net alsof we niet bij elkaar horen (n=7; 13%).
- Ik wacht tot het druk is in de gelegenheid zodat de controle minder streng is (n=2; 4%).